

Nutarimas paskelbtas: Žin., 2000, Nr.95-2995

Neoficialus nutarimo tekstas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S

2000 m. lapkričio 6 d. Nr. 1340

Vilnius

Antraštės pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, Žin., 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

**DĖL TARMIŲ IR ETNINIŲ VIETOVARDŽIŲ IŠSAUGOJIMO 2001–2010 METŲ
PROGRAMOS IR SVETIMŽODŽIŲ KEITIMO LIETUVIŠKAIS ATITIKMENIMIS
TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO**

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo (Žin., 1999, Nr. [82-2414](#)) 12 straipsnio 3 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimo 2001–2010 metų programą (pridedama).

2. Patvirtinti Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis tvarkos aprašą (pridedama).

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, Žin., 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

L.e. Ministro Pirmininko pareigas

Andrius Kubilius

L.e. kultūros ministro pareigas

Arūnas Bėkšta

TARMIŲ IR ETNINIŲ VIETOVARDŽIŲ IŠSAUGOJIMO 2001–2010 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lietuvių kalbos tarmės ir lietuviški vietovardžiai yra svarbi dalis lietuvių tautos kultūros paveldo, kurį Lietuva turi atskleisti Europai įžengdama į daugiakultūrę Europos Sąjungos visuomenę.

2. Iš tarmių – natūralių, gyvų, be paliovos kintančių ir įvairių atmainų įgyjančių kalbos sistemų – maitinasi bendrinė lietuvių kalba. Lietuvių kalbos tarmės sparčiai nyksta, randasi naujų kalbos atmainų, smarkiai veikiamų svetimų kalbų. Atsispirti svetimų kalbų, kaip ir svetimų kultūrų, poveikiui įmanoma tik stiprinant gimtosios kalbos ir apskritai tautinės kultūros įvaizdį, puoselėjant kalbos tradicijas, tarp jų ir tarmes. Būtina kelti tarmių, kaip ypač brangintinos gyvosios kalbos atmainos, prestižą. Dėl keletą dešimtmečių trukusio tarmių gujimo iš švietimo sistemos ir kultūrinės veiklos sričių daugelis lietuvių yra įgiję kalbinio nepilnavertiškumo kompleksą, o tarp jaunuomenės vis labiau įsišaknija tendencija apskritai išsižadėti savo gimtosios kalbos, pirmiausia – tarmių. Įveikti šiuos pražūtingus valstybei ir jos kalbai reiškinius gali padėti tik esminės permainos švietimo sistemoje, viešajame visuomenės gyvenime ir jos vertybių sistemoje. Norint pakeisti pastarąją, būtina užtikrinti visiems visuomenės nariams galimybę giliau pažinti tarmių istoriją ir tradicijas, jų raiškos įvairovę, laiduoti archyvinės tarmių medžiagos išlikimą ir prieinamumą. Šios medžiagos apsauga ir naujų mokymo bei kultūrinės veiklos modelių kūrimas neįmanomi be taikomosios krypties tarmių tyrimo mokslinių darbų.

3. Etniniai vietovardžiai yra ne tik tautos istorijos šaltinis, bet ir Lietuvos valstybės tapatumo žymuo. Rengiantis tapti Europos Sąjungos nare ir ja būsiant, Lietuvai būtina sukurti savųjų vietovardžių apsaugos tarptautinėje informacijos erdvėje sistemą, pirmiausia – juos suinventorinti, nustatyti oficialias, sunormintas jų lytis, parengti kompiuterinį Lietuvos Respublikos administracinio teritorinio skirstymo žinyno ir hidronimų sąvadą. Dabartinė padėtis – to paties vietovardžio formų varijavimas teisės aktuose, registruose (ypač nekilnojamojo turto objektų), kituose dokumentuose, mokymo priemonėse, rinkos informacijoje apsunkina valstybės ir ekonomikos valdymą. Opi problema – išnykusių gyvenamųjų vietų, kitų objektų vardai. Patikimiausias jų apsaugos būdas – grąžinimas į vartoseną švietimo ir kultūros įstaigų, naujų gatvių, kelių ir kitų objektų pavadinimų pavidalu.

II. TIKSLAI

4. Svarbiausieji programos tikslai yra:

- 4.1. užfiksuoti ir išsaugoti dabartinį lietuvių kalbos tarmių garsinį vaizdą;
- 4.2. užtikrinti reikiamas sukauptos mokslinės ir etninės kultūrinės tarmių medžiagos apsaugos sąlygas;
- 4.3. laiduoti sukauptos tarmių medžiagos prieinamumą mokslo ir etninės kultūrinės veiklos subjektų poreikiams tenkinti;
- 4.4. tobulinti bendrinės kalbos ir tarmių sąveikos metodiką gimtosios kalbos mokymo procese;
- 4.5. teikti metodinę pagalbą plėtojant regionines tarmių vartosenos tradicijas;
- 4.6. tobulinti tarmių taikymo etninės kultūros veikloje metodus;
- 4.7. vykdyti etninių vietovardžių apskaitą ir sukurti sisteminę jų duomenų bazę mokslo, švietimo, teisinės sistemos (turto valdymo) ir informacijos reikmėms tenkinti siekiant užtikrinti taisyklingą viešąją etninių vietovardžių vartoseną (teisės aktuose, leidiniuose, viešojoje informacijoje, žiniasklaidoje ir kitur);
- 4.8. padėti savivaldybėms grąžinti į oficialiąją vartoseną iš jos pasitraukusius atitinkamos teritorijos lietuviškus vietovardžius – svarbią etninės kultūros paveldo dalį.

III. PRIEMONĖS

5. Numatomos šios programos įgyvendinimo priemonės:

5.1. išliekamojo lietuvių kalbos tarmių įrašų fondo sudarymas iš tų etninio lietuvių kalbos ploto punktų, kuriuose turi būti surinkti duomenys pagal „Lietuvių kalbos atlaso“ (apie 700 punktų), „Europos kalbų atlaso“ (42 punktai), kitas metodikas, taip pat iš didesniųjų miestų;

5.2. Lietuvių kalbos instituto dialektologijos fondų tarmių įrašų archyavimas pagal Valstybinio garso ir vaizdo įrašų archyvo nustatytus sąlygų reikalavimus;

5.3. sąlygų, būtinų įvesti papildomojo ugdymo etninės kultūros kursą, apimančią ir vietos tarmės puoselėjamąją veiklą, sudarymas lietuviškose pagrindinėse ir vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose;

5.4. mokomosios medžiagos apie tarmes rengimas, leidyba ir mokyklų bibliotekų aprūpinimas ja;

5.5. tarmių medžiagos naudojimo dėstant lietuvių kalbą metodikos tobulinimas;

5.6. tarmių medžiagos naudojimo kraštų ir kitokių teritorinių darinių etninės kultūros veikloje programų rengimas ir rėmimas;

5.7. teisės aktų pataisų ir papildymų, nustatančių oficialių, t.y. sunormintų vietovardžių lyčių vartojimą teisės aktuose ir valstybės bei savivaldybių įstaigų išduodamuose dokumentuose, projektų, taip pat etninių vietovardžių vartojimo viešojoje informacijoje (transporto, turizmo ir kitokių paslaugų srityse) tvarkos parengimas;

5.8. sisteminio elektroninio etninių vietovardžių (oficialiai vartojamų Lietuvos vietovardžių, vandens telkinių, išnykusių Lietuvos gyvenamųjų vietų, kitų geografinių objektų vardų ir lietuviškų kitų valstybių vietovardžių) sąvado sudarymas;

5.9. išnykusių iš oficialiosios vartosenos lietuviškų vietovardžių sąrašų sudarymas ir pateikimas atitinkamų teritorijų savivaldybėms.

IV. PRAKTINIAI REZULTATAI

6. Tikimasi šių praktinių programos įgyvendinimo rezultatų:

6.1. bus sukurtas garsinis lietuvių kalbos istorijos paminklas;

6.2. bus sukurta tarmių tradicijų taikymo švietimo ir kultūros veikloje metodinė bazė;

6.3. bus sukurta etninės kultūros tradicijų plėtrai reikalingų šiuolaikinių tarmės ir šnektas pristatančių produktų – kompaktinių plokštelių, tarmių tekstų leidinių su garso įrašais ir panašių;

6.4. bus tobulinama gimtosios lietuvių kalbos ugdymo metodika;

6.5. suaktyvės tarmių puoselėjamoji veikla žiniasklaidoje, kultūros ir švietimo židiniuose;

6.6. dialektologijos ir tarmių apsaugos materialinė bazė bus pritaikyta prie šiuolaikinių reikalavimų;

6.7. bus sukurta lietuviškų vietovardžių informacijos poreikio tenkinimo bazė;

6.8. bus sukurta etninių vietovardžių apsaugos sistema;

6.9. bus sukurta šiuolaikinė lietuvių toponimikos plėtos bazė.

V. PROGRAMOS KOORDINAVIMAS

7. Programos vykdymą koordinuoja Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

VI. PROGRAMOS FINANSAVIMAS

8. Programa finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2000 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. 1340

Antraštės pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

SVETIMŽODŽIŲ KEITIMO LIETUVIŠKAIS ATITIKMENIMIS TVARKOS APRAŠAS

1. Šis aprašas nustato bendrinėje lietuvių kalboje nevartotinų svetimų kalbų ar svetimų kilmės žodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis sritis, jo organizavimą, juridinių ir fizinių asmenų pareigą teikti įgaliotoms institucijoms vertinti svetimžodžius, kuriuos jie ketina vartoti šiame apraše nurodytose srityse.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

2. Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis objektai pagal veiklos sritis yra šie:

2.1. teisės aktų projektai;

2.2. vadovėliai ir kitos mokymo priemonės;

2.3. viešoji informacija (prekių ir prekybos etiketės bei čekiai, paslaugų teikimo informacija, vartojimo informacija, prekių ir paslaugų bei nekomercinė reklama, reklamos leidiniai ir panašiai).

3. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, rengiančios teisės aktų projektus ir kitus dokumentus, derina juose vartojamus svetimžodžius su Valstybine lietuvių kalbos komisija.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

4. Vadovėlių ir kitų mokymo priemonių rengėjai tų vadovėlių ar mokymo priemonių maketuose vartojamus svetimžodžius derina su Valstybine lietuvių kalbos komisija.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

5. Prekių gamintojai (paslaugų teikėjai), įvežėjai ir platintojai, nerandantys bendrinės lietuvių kalbos žodžio (žodžių junginio) gaminiui, prekei ar paslaugai (gaminių, prekių ar paslaugų rūšiai) pavadinti, kreipiasi į savivaldybės, kurios teritorijoje gaminama arba parduodama ta prekė ar teikiama ta paslauga, kalbos tvarkytoją.

6. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, savivaldybių kalbos tvarkytojai, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys visais svetimžodžių vertinimo ir keitimo lietuviškais atitikmenimis klausimais gali kreiptis į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

7. Šio aprašo 3, 4 ir 5 punktai netaikomi tiems svetimų kilmės žodžiams, kurie yra Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nustatyta tvarka pripažinti norminiais.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

8. (neteko galios).

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

9. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijos dėl svetimžodžių lietuviškų atitikmenų skelbiamos Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinėje sistemoje ir komisijos interneto svetainėje.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, *Žin.*, 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

10. Šio aprašo vykdymą kontroliuoja savivaldybių kalbos tvarkytojai ir Valstybinės kalbos inspekcija.

Punkto pakeitimai:

Nr. [1083](#), 2010-07-21, Žin., 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [1083](#), 2010-07-21, Žin., 2010, Nr. 88-4668 (2010-07-24)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2000 M. LAPKRIČIO 6 D. NUTARIMO NR. 1340 "DĖL TARMŲ IR ETNINIŲ VIETOVARDŲ IŠSAUGOJIMO 2001-2010 METŲ PROGRAMOS IR SVETIMŽODŽIŲ KEITIMO LIETUVIŠKAIS ATITIKMENIMIS TVARKOS PATVIRTINIMO" PAKAITIMO

*** Pabaiga ***

Redagavo Vilija Tamaliūnienė (2010-07-27)

vitama@lrs.lt